

Maria Brykalska

Janusz Stradecki

Biuletyn Polonistyczny 32/2 (113), 149-154

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

krakowskiej polonistyki, której Zmarły był od długiego już czasu jedną z czołowych postaci.

maj 1988

Andrzej Romanowski

JANUSZ STRADECKI

(21 V 1920 - 20 III 1988)

Janusz Stradecki, docent Instytutu Badań Literackich PAN, historyk i dokumentalista literatury polskiej okresu międzywojennego, organizator prac z dziedziny problematyki życia literackiego urodził się 21 maja 1920 r. w Warszawie, w rodzinie inteligentnej. W 1938 r. ukończył gimnazjum humanistyczne im. św. Stanisława Kostki. Po odbyciu służby wojskowej w Szkole Podchorążych Rezerwy przy 44 Pułku Piechoty w Równem, brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Okres wojny i okupacji spędził w obozach pracy przymusowej dla jeńców wojennych w Niemczech (Mühlberg, Hoffnungsthal), gdzie uczestniczył w obozowym życiu kulturalnym. W atmosferze tego życia zrodziło się jego zamiłowanie do literatury okresu dwudziestolecia międzywojennego. Po wyzwoleniu (1945-1947) pracował w Delegaturze Polskiego Czerwonego Krzyża w Niemczech. W maju 1947 r. powrócił do kraju i rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 1952 r. uzyskał magisterium filozofii w zakresie filologii polskiej. Podczas studiów rozwijał swoje zainteresowanie literaturą międzywojenną, czego pierwszym rezultatem było współautorstwo (wraz z J.J. Lipskim i J. Wilhelmem) w stanowiącej Jego debiut rozprawie "Psychologizm w prozie dwudziestolecia" ("Twórczość" 1950).

Równocześnie nawiązał kontakt z Instytutem Badań Literackich którego, od 1952 r. do końca życia, został etatowym pracownikiem. Pracował kolejno - przechodząc różne stopnie wtajemniczenia naukowego - w Dziale Historii Literatury Polskiej XX w., Dziale Dokumentacji i Edytorstwa Literatury XIX i XX w., Pracowni Badań Współczesnej Kultury Literackiej, Pracowni Historii Literatury Polskiej od 1918 r. a następnie - od 1987 r. - Pracowni Literatury Współczesnej.

Prowadzona przez Janusza Stradeckiego w Instytucie działalność naukowa - zgodnie z zasadami organizacyjnymi tej placówki - rozwijała się na dwu zasadniczych terenach: zadań zespołowych oraz prac indywidualnych. W ramach prac zbiorowych uczestniczył jako członek podstawowego zespołu autorskiego w przygotowaniu "Słownika Współczesnych Pisarzy Polskich" w serii "Nowego Korbuta", obejmującej okres literatury międzywojennej i współczesnej do 1950 r. (t. 1-4, Warszawa 1963-1964). Opracował tu kilkadziesiąt bio-bibliografii pisarzy, część zestawienia źródeł i słownika pseudonimów oraz hasła rzeczowe, związane z Jego zainteresowaniami czasopiśmienniczymi i grupami poetyckimi. Jako jeden z autorów został w 1966 r. nagrodzony zbiorową nagrodą Wydziału I PAN. Brał następnie udział w zestawieniu "Kroniki życia literackiego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1944-1964)". Należał do grupy, której zadaniem było tworzenie ogólnej koncepcji "Kroniki" i ustalenie merytorycznych zasad jej wykonania; Jego indywidualny wkład autorski obejmował opracowanie lat 1962-1963.

Znaczącą pozycją o wartości naukowej był z kolei w dorobku Janusza Stradeckiego Jego wkład autorski do publikacji zbiorowej "Obraz literatury polskiej XIX i XX w.", obejmujący liczne hasła rzeczowe (jak m.in. czasopisma: "Cyrulik Warszawski", "Kultura",

"Pologne Littéraire", "Skamander", "Szpilki", "Wiadomości Literackie") oraz zestawienie bibliografii źródłowej "Literatura okresu dwudziestolecia" (Seria VI, t. 1, 1979).

Równocześnie od 1968 r. uczestniczył w przygotowywaniu podręcznika historii literatury polskiej lat 1918-1975, opracował tu część "Dokumentacja bibliograficzna 1918-1944" (Warszawa 1975). W 1977/1978 r. prowadził w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zajęcia dydaktyczne na temat kulturoznawstwa. Jako konsultant kierował pracami z tej dziedziny podejmowanymi przez ośrodki uniwersyteckie. W latach 80-ych działał w zespole przygotowującym dla "Encyklopedii kultury" dział poświęcony kulturze artystycznej XX wieku. Był też autorem haseł z tego zakresu w "Encyklopedii Warszawy", "Polskim Słowniku Biograficznym", "Wielkiej Encyklopedii Powszechnej".

x

Rozwijaną równolegle do prac zespołowych indywidualną działalność naukowo-badawczą, najściślej odpowiadającą Jego osobistym zamiłowaniom, rozpoczął Janusz Stradecki od zadań dokumentacyjnych. Jego debiutem w tej dziedzinie, świadczącym o świadomości obranego kierunku zainteresowań, była bibliografia zawartości czasopisma "Skamander" 1920-1939 (1954). W tym czasie wykonał też bibliografię zawartości pism: "Po prostu" i "Karta" 1935-1936 (1955) oraz zestawienie źródeł w książce Stefana Żółkiewskiego "Rozwój badań literatury polskiej w latach 1944-1954" (1955).

Znaczącym etapem na drodze realizacji zainteresowań dokumentacyjnych było podjęcie opracowania monografii bibliograficznej twórczości Juliana Tuwima. Przygotowaniu monografii, pomyślanej jako nowatorski rodzaj rozszerzonej bibliografii osobowej, towarzyszyły refleksje metodologiczne, mające na celu udoskonalenie

tego typu pracy, czego świadectwem pozostała rozprawa "Podstawowe wytyczne monografii bibliograficznej" ("Pamiętnik Literacki" 1955; wspólnie z J. Czachowską i B. Winklową). "Bibliografia Juliana Tuwima" (Warszawa 1959) jako nowatorska dokumentacja twórczości pisarza współczesnego spotkała się z dużym uznaniem i stała się podstawą do nadania autorowi w 1962 r. stopnia doktora nauk humanistycznych.

Kontynuując studia nad życiem literackim dwudziestolecia międzywojennego Janusz Stradecki rozpoczął prace nad jego analizą z perspektywy socjologii literatury, przyjmując jako podstawę funkcjonowanie ówczesnej grupy poetyckiej (na przykładzie dziejów grupy "Skamandra"). Analityczne ujęcie problemu poprzedził propozycjami założeń teoretycznych, które przedstawił m.in. w rozprawach: "Kronika grupy literackiej. Przykład »Skamandra«" ("Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych", 1970), "Perspektywy badań dziejów życia literackiego w Polsce międzywojennej" ("Ruch Literacki" 1974), "Funkcje społeczne satyry. »Cyrulik Warszawski« 1926-1934" ("Społeczne funkcje tekstów literackich i paraliterackich", 1974), "Funkcje społeczne kawiarni literackiej" ("Teksty" 1976), "Grupa literacka a czasopisma" ("Kultura - komunikacja - literatura", 1976). W wyniku skrupulatnej penetracji problemu wydana w 1977 r. monografia "W kręgu »Skamandra«" przedstawiała na tle życia literackiego i kultury literackiej w Polsce lat 1918-1939 nowatorsko udokumentowane dzieje grupy jako swoistej instytucji tego życia. Krytyka naukowa wysoko oceniła monografię zarówno w części teoretycznej, poświęconej rozważaniom nad prawidłowością egzystencji grupy literackiej, jak też w zakresie ilustrującej je faktografii. Pisano o książce m.in.: "Jest ona ewenementem nie tylko dlatego, że przynosi szereg bezcennych in-

formacji o życiu literackim dwudziestolecia międzywojennego, ale również dlatego, że prezentowany materiał nie służy udowodnieniu z góry przyjętej tezy. Metodologiczne uogólnienia w sposób organiczny wypływają z badanego materiału" (A. Goreń, "Literatura" 1977). Na jej podstawie Janusz Stradecki uzyskał w 1978 r. stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie socjologii i historii literatury polskiej. W 1979 r. książka została odznaczona nagrodą Wydziału I Nauk Społecznych PAN.

Bogaty dorobek badań źródłowych wykorzystywał Janusz Stradecki w prowadzonych równocześnie pracach edytorskich. Edytorstwo było rodzajem zajęć naukowych uprawianych przez niego z zamiłowaniem i zadowoleniem, płynącym ze świadomości pożytków, wzbogacających naukę z tego działania. Zajmował się wszystkimi jego rodzajami, od prostych przypisów przez naukowe komentarze do krytycznych edycji. Był komentatorem "Dzieł" Juliana Tuwima (t. 3-5, 1958-1964), "Pism" Tadeusza Boya-Żeleńskiego (t. 24-28, 1966-1975; wspólnie z E. Krasińskim), przygotował do wydania "Kwiaty polskie" Tuwima (wyd. 4, 1967), wybór poezji Zygmunta Karskiego "Musujący poranek i inne wiersze" (1970); opracował edytorsko wydaną przez M. Głowińskiego i J. Sławińskiego w serii Biblioteki Narodowej antologię "Poezja polska okresu międzywojennego" (cz. 1-2, 1987); zebrał i wydał część korespondencji Tuwima (m.in. z Leopoldem Staffem: "Z tysiącem serdeczności" 1975; Listy do przyjaciół-pisarzy, 1979) i Mieczysława Grydzewskiego (listy do Tuwima i Lechońia, 1940-1943, 1986).

Doskonała znajomość problematyki literatury okresu dwudziestolecia nadawała też wysoką rangę źródłową jego esejom, artykułom, wypowiedziom krytycznym i recenzjom.

Ostatnią, zakrojoną na szeroką skalę pracą naukową Janusza

Stradeckiego była biografia Juliana Tuwima, w której zamierzał wykorzystać i utrwalić zdobytą przez lata studiów wiedzę o poecie i jego czasie. W ramach edycji "Pism zebranych" Tuwima planował przygotowanie tomu jego satyr i publicystyki. Równocześnie prowadził systematyczne opracowanie zgromadzonych materiałów do zamierzonych kompendiów dokumentacyjnych z dziedziny kultury i literatury dwudziestolecia. Kompletował m.in. dokumentację do obszernej monografii satyry międzywojennej oraz uczestniczył w przygotowywaniu tematów: Kronika życia literackiego 1918-1939, Nagrody literackie 1918-1939, Instytucje życia literackiego 1918-1939, Audycje radiowe 1925-1939, Bibliografia relacji pamiętnikarskich do okresu 1918-1939.

W 1978 r. odznaczony został medalem 25-lecia Polskiej Akademii Nauk.

Choroba i przedwczesna śmierć przerwała nieoczekiwanie wszystkie te zamierzenia. Janusz Stradecki zmarł 20 marca 1988 r. w Warszawie. Pochowany został w grobie rodzinnym na Cmentarzu Bródnowskim.

Z Jego śmiercią literaturoznawstwo polskie poniosło niepowetowaną stratę.

sierpień 1988

Maria Brykalska